

WOJCIECH DZIEDUSZYCKI

Z PROBLEMATYKI BADAŃ ARCHEOLOGICZNYCH I ARCHITEKTONICZNYCH WCZESNOŚREDNIOWIECZNEJ I ŚREDNIOWIECZNEJ KRUSZWICY

Streszczenie referatu wygłoszonego na posiedzeniu naukowym
Zakładu Archeologii Wielkopolski IHKM PAN w Poznaniu
w dniu 19 I 1974 r.

Referat dotyczył wyników i metod zastosowanych w badaniach archeologicznych przeprowadzonych w 1973 r. przez Pracownię IHKM PAN pod kierownictwem prof. dr. Witolda Hensla. Skoncentrowane one zostały na kluczowym pod względem poznawczym stanowisku 2 (Góra Zamkowa), gdzie należało się spodziewać najstarszego wczesnośredniowiecznego grodu kruszwickiego i pierwszego podgrodzia¹. Stanowisko to objęte było już badaniami wykopaliskowymi w sezonach 1958—1960. Wprawdzie nie dotarło wówczas do najstarszych warstw osadniczych, ale uchwycono najmłodsze poziomy zabudowy wczesnośredniowiecznej, wał grodu i kilka poziomów drewnianych ulic przywałowych².

W roku 1973 włączono stanowisko 2 w siatkę pomiarową o 25-arowych kwadratach obejmującą wszystkie stanowiska archeologiczne w Kruszwicy. Ponadto przy planowaniu zamierzonych wykopów wykorzystano dane otrzymane przez przebadanie terenu stanowiska metodą elektro-oporową³. Tak więc na południowym skraju omawianego stanowiska, w miejscu gdzie wystąpiły największe oporności gruntu, założono wykop o powierzchni 160 m². W północnej części w celu uchwycenia pełnej stratygrafii pierwszego podgrodzia założono drugi wykop o powierzchni 180 m².

W wykopie, gdzie oporność gruntu była największa, odsłonięto w trakcie tegorocznej kampanii wykopaliskowej mur obronny kazimierzowskiemu zamku z 2 poł. XIV w. Odsłonięty w tym roku mur obwodowy o zachowanej wysokości 4 m zbudowany był w dolnej części z bloków kamiennych, a w górnej z cegły. Odkryto także przylegającą do muru gotycką, dwutraktową budowlę mieszkalną zbudowa-

¹ W. Hensel i A. Broniewska, *Starodawna Kruszwica*, Wrocław 1961, s. 58, ryc. 38, s. 67, ryc. 46.

² A. Cofta, *Sprawozdanie z badań wykopaliskowych w Kruszwicy, pow. Inowrocław, w 1958 roku*, Spraw. Arch., t. XII:1961, s. 59—60; A. Cofta-Broniewska, *Przeszłość Kruszwicy w świetle badań w 1958 roku*, Spraw. Arch., t. XIV:1962, s. 227, ryc. 1; A. Cofta-Broniewska, E. Springer, K. Tymieniecka, *Wyniki prac terenowych w 1960 roku w Kruszwicy, pow. Inowrocław*, Spraw. Arch., t. XIV:1962, s. 244—246.

³ Badania te przeprowadził inż. Wojciech Stopiński z Instytutu Geofizyki PAN.

ną z cegieł w wątku „polskim”, analogicznie do Mysiej Wieży. Budowla ta w późniejszej fazie składała się z kilku pomieszczeń połączonych korytarzem. Stosunkowo dobrze zachowały się partie piwniczne budynku kryte sklepieniem kolebkowym, a także przejścia w murach (o zachowanej wysokości 4,00—4,20 m). Na jednej ze ścian przejścia odsłonięto wyrytą w cegle inskrypcję: A.D. 1591. oraz inicjały. Przypuszcza się, że można je wiązać z kolejną przebudową zamku. Odkryto także szereg detali architektonicznych, jak: kamienne portale, fr. nadproży, kolumn ceglanych. Ponadto wśród zabytków wymienić można: naczynia szklane, brązowe okucia skrzyń, liczne militaria, świecznik brązowy, monety i in. Wśród monet znaleziono m. in.: szeląg Stefana Batorego (1576—1586), półtorak Zygmunta III Wazy (1614—1625—1626), czy wreszcie grosz Stanisława Augusta Poniatowskiego z 1783 r.⁴ Ta ostatnia moneta datuje początki ostatniej fazy destrukcji zamku, którego pozostałości rozbierane były w końcu XVIII i pocz. XIX w.

W drugim wykopie w części północnej stanowiska w trakcie badań wykopaliskowych w 1973 r. (pod 4 m nawarstwień nowożytnych i średniowiecznych) odsłonięto pięć poziomów drewnianej zabudowy wczesnośredniowiecznego podgródzia. W skład tej zabudowy wchodziły drewniane chaty z glinianymi klepiskami i gliniano-kamiennymi paleniskami. Przylegały one do ulic wyłożonych dranicami. Wśród licznych zabytków odkrytych w obrębie tych poziomów osadniczych na uwagę zasługują liczne zabytki szklane, szkliwione, bursztynowe, brązowe i żelazne. Najstarszy dotąd odkryty poziom osadniczy datować można na poł. XII w., a najmłodszy na poł. wieku XIII. Charakterystyczne też jest, iż w ciągu 100 lat trwającego osadnictwa obiekty w obrębie poziomów nie ulegały zasadniczym przesunięciom. Jak się również przypuszcza, pod nie badanymi jeszcze poziomami wczesnośredniowiecznymi zalegają poziomy związane z osadnictwem halsztackim.

W referacie poruszono także i inne zagadnienie związane z metodyką szeroko-płaszczyznowych badań wykopaliskowych wielowarstwowych zespołów osadniczych.

⁴ Analizy monet dokonał doc. dr Stanisław Suchodolski.